

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

צליית הפסח

(ע"ד א') **משנה:** כיצד צולין את הפסח? מביאין שפוד של (עץ) רמון, ותוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו (פי הטבעת)¹.

(המשך **משנה:**) (4) ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו (כמו שכתוב "צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", כולו כאחד משמע). דברי רבי יוסי הגלילי. (2) רבי עקיבא אומר: כמין בישול הוא זה (שמבשל בני מעיו בתוכו כמו בתוך קדירה). אלא תולין (אותם) חוצה לו.

(המשך **משנה:**) אין צולין את הפסח לא על השפוד (של ברזל) ולא על האסכלא. ואם אסכלא מנוקבת³, מותר. אמר רבי צדוק: מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא (המנוקבת).

(ומקשה) וניתי (שפוד) של מתכת!

(ומתרץ) איידי דחם מקצתו (המגולה), חם כולו (גם החלק שבבשר), קמטוי (נצלה הפסח) מחמת השפוד (ולא מהאש) ורחמנא אמר "צלי אש", ולא צלי מחמת דבר אחר.

שיטות הראשונים

נתינת כרעיו ובני מעיו לתוכו: פסק הרמב"ם (הל' קרבן פסח ח,י) כרבי עקיבא, וכתב: "ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו; ולא יתנם בתוכו, שזה כמין בישול הוא."

צליה על גבי כלי של אבן או כלי מתכות: כתב הרמב"ם, "אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי מתכות, שנאמר: "צלי אש" (שמות יב,ט) - לא צלי דבר אחר. לפיכך, אם היה כלי מנוקב כדי שתשלט בו האור - צולין עליו". וכתב ראב"ד, והוא שלא יגע בכלי שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו⁴.

¹ אומר ר"י שמשום כך תוחבו דרך פיו, לפי שנותן החלק העבה שבשפוד (שנשאר מחוץ לפי הקרבן) למטה, כדי שלא ייפול הפסח, ואז בית השחיטה הוא למטה, וזב הדם דרך שם.

² מפני שהוא מתחמם וצולה את הבשר, ואנחנו צריכים שיצלה בחום האש בלי אמצעי, שהרי אמר ה' צלי אש, ולא צלי דבר אחר. פיה"מ לרמב"ם.

³ על פי חיסורי מחסרא שאומרת הגמרא, ע"ה א'. ופירש"י, עשויה כבריחים, ויש חלל גדול בין בריח לבריח, ונותן השפוד לרוחבו, וכל הטלה נצלה באויר שבין שני בריחים, שאין בשרו נוגע בברזל.

⁴ כתב הכס"מ דהרמב"ם משמע ליה דא"כ לא הוה שתקי בגמרא מלהזכיר כן גבי אסכלא מנוקבת. ועוד שאם כדברי הראב"ד פשיטא. אלא חרסו של תנור שאני, שאין האור שולט בו כמו ששולט באסכלא מנוקבת. ואפשר שהרמב"ם נמי בלא יגע מיירי ולישנא דגמרא נקט. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' קרבן פסח ח,ט).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מאכלים ממולאים בבשר

(ע"ד א') אמר רבה: האי מולייתא⁵ שריא⁶.

אמר ליה אביי: והא קא בלע (הטלה) דמא (דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו).

אמר ליה: כבולעה כך פולטה (לחוץ, ושואבו חום האור).

נימא מסייע ליה: נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו. מאי טעמא? לאו משום דאמרין כבולעו כך פולטו?

אמרי: שאני התם, כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל, מידב דייבי.

(ע"ד ב') (ואמרין) והא רבין סבא טפליה (עטף בעיסה) ההיא בר גוזלא לרב, ואמר ליה: אי מעלי טפליה הב לי ואיכול (וסייעתא לרבה)!

(ודחי) ההיא בסמידא, דמפריד (שאינה נדבקת אלא מתפוררת, והדם יוצא).

והא רבא איקלע לבי ריש גלותא, וטפלו ליה בר אוזא (בעיסה). אמר: אי לא דחזיתיה דזיג כזוזא חיורא (לבן וצלול מראה, מוהל הבשר שזב בלחם), לא אכלי מיניה. ואי סלקא דעתך כבולעו כך פולטו מאי איריא כי זיג? אפילו כי לא זיג נמי!

התם בחיורתא (בצק מקמח נקי, שאינו סולת), דשריר (קשה, ואינו פולט הדם).

(ומסיק) והלכתא (לגבי תבשיל בשר): דסמידא (אם העיסה של סולת, שמתפוררת, והדם יוצא ממנה), בין אסמיק (מוהל שבתוך הלחם), בין לא אסמיק, שריא (שהדם ודאי יוצא, ואודם זה ודאי לא דמות דם הוא). דחיורתא (קמח לבן) אי זיג (צלול) כזוזא חיורא, שריא. אי לא, אסיר. דשאר קמחים, אסמיק, אסור. לא אסמיק, שרי.

האי מולייתא, מאן דאסר (אביי), אפילו פומא לתחת. ומאן דשרי, אפילו פומא לעיל⁷.

והלכתא, מולייתא שרי, אפילו פומא לעיל.

שיטות הראשונים

עוף ממולא בבשר, שנמלח רק החיצון: רש"י פירש, והא קא בלע דמא, שהעוף (החיצון) בולע דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו. וכן פירשו רשב"א ורי"ד קושיית אביי, שהבשר שנתן בתוכו לא נמלח, ופולט דם, והעוף בולע. ופריק, כבולעו כך פולטו. ולכן סגי במליחת החיצון. וכתב הרא"ש⁸, ואפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה⁸, אפילו הכי שרי. **והגהות מיימוניות ומרדכי**⁹ כתבו, שאם נמלח החיצון והפנימי לא נמלח, אסור הפנימי¹⁰. וכן כתב באיסור והיתר להחמיר אף

⁵ עוף או כבש מלא בשר בתוכו. רבינו חננאל. וכן פירשו רש"י וכל הראשונים.

⁶ ואפילו לא בישלו את הבשר שנתנים לתוכו, מותר. ואפילו מלחו כמליחת צלי, דאי במליחה כל צורך לקדירה, פשיטא. רש"י.

⁷ כשהיא תלויה בתנור. ואע"פ שעכשיו אין נקב ליציאת הדם, מותר. כבולעו בשר החיצון, כך פולטו. וחום האש שואבו. רש"י.

⁸ דהשתא אין טרוד לפלוט דמו שנאמר אגב פליטת דמו הוא פולט מה שבולע מן הפנימי. רא"ש.

⁹ זה לשון המרדכי: אבל אם נמלח החיצון ולא שהה כדי מליחה, והפנימי לא נמלח, שמא הפנימי אסור; כיון דלא טריד לפלוט, א"כ

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בדיעבד. והשו"ע¹¹ פסק כרא"ש.

צלי שנמלח הפנימי ולא החיצון: הרא"ש כתב, אפילו נמלח בשר החיצון וכו', שרי¹² והאיסור והיתר, כתב, שאם הפנימי מלוח והחיצון תפל, מותר מיהא בדיעבד. וכן פסק הרמ"א.¹³

האם צלי צריך מליחה: רש"י פירש, ואפילו לא בישלו את הבשר שנותנים לתוכו, מותר. ואפילו מלחו כמליחת צלי¹⁴. ומבואר מדבריו דאפילו צלי בעי מליחה כלשהו. וכן דעת ראב"ד. ודעת גאונים, רבינו תם, תוספות, רמב"ן, רא"ש, רשב"א, ר"ן, וריטב"א, דלצלי לא בעי מליחה כלל¹⁵. וכן פסק השו"ע¹⁶. והרמ"א הביא דברי רש"י, ושכן נהגו לכתחילה.

היתר עוף ממולא בבשר, דוקא בצלי ולא לקדירה: כתבו גאונים, ר"ח, רי"ף, רא"ש, רשב"א, ומאירי, דהיינו דווקא על ידי צליה. אבל על ידי בישול, אסורה מולייתא. וכן פסק השו"ע¹⁷.

בישול מולייתא כשמלח הפנימי והחיצון: הרמב"ם כתב שמולייתא אסורה לבישול, אע"פ שמלח החיצון יפה יפה, והפנימי הוא בשר שלוק או צלוי. והשיגו הראב"ד, אם הוא מלוח כל צרכו, והבשר שבתוכו צלוי, איזה דם יאסור אותו! וכן דעת רא"ש, רשב"א, וריב"ש. וכן פסק השו"ע¹⁸.

טפלו ליה בר אווזא: רש"י פירש, טפליה בעיסה שקורין פשטידא. וכן פירשו רי"ד והמאירי. ותוספות כתבו דבפשטידא לא אמרינן כבולעו כך פולטו¹⁹. אלא היינו מה שרגילים לטוח בעיסה שבלילתה רכה, ורגילים לעשות סביב קורקבנים

הוא בולע דם של חיצון ואינו פולט.

¹⁰ והא דמולייתא שריא, הני מילי בששניהם מלוחים או שניהם אינם מלוחים.

¹¹ יו"ד עז, א.

¹² ודייק הב"ח (יו"ד עז, ס"ק א) מדבריו, דכל שכן כשנמלח הפנימי דשרי, דתלינן דהפנימי אינו בולע כלל מהחיצון, כיון דהאור מושך דם שבחיצון, ואינו מניח לדם ליבלע בפנימי כלל, דנורא מישאב שאיב.

¹³ יו"ד עז, א. והש"ך (ס"ק ב) האריך להוכיח דכל הפוסקים מודים דהיכא דנמלח הפנימי ושהה כדי מליחה, והחיצון תפל (או לא שהה שיעור מליחה), דנאסר הפנימי. משום דלגבי פנימי לא אמרינן כבולעו כך פולטו, כיון דלית ביה דם של עצמו לפלוט ובולע הפנימי, ולא אמרינן בכי האי גוונא מישאב שאיב ליה. והפרי חדש (ס"ק ב) חלק על הש"ך.

¹⁴ דאי במליחה כל צורך לקדירה, פשיטא. רש"י.

¹⁵ דלא מיבעיא כשנצלה הבשר יפה יפה ונפלט כל הדם דשרי, דיותר מפליט ע"י האש מע"י המלח, דמעשים בכל יום שמבשלים כבד אחר צלייתו אף על פי שמחמירים לבשלו אחר מליחתו, אלא אפילו לא נצלה כל צורכו דלא נפלט כל הדם מותר. אף על גב דאמרינן בפ"ק דכריתות (ד' ב', כ"ב א') דאיכא לאו בדם האברים, הני מילי דוקא כשפירש; אבל כל זמן שלא פירש ולא יצא לחוץ שרי, כדמוכח בפרק מפנין (שבת קכ"ח א') דבשר טפל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא אלמא יכול לאוכלו בלא מליחה. תוספות.

¹⁶ יו"ד עז, א-ב.

¹⁷ יו"ד עז, א. וראה להלן.

¹⁸ יו"ד עז, א. לשון השו"ע אינה ברורה דיה, וז"ל: "ולקדירה אסור עד שימלח חיצון לבדו ופנימי לבדו, אבל אם לאחר שפלאו מלח החיצון, אינו מפליט דם שפפנימי". והט"ז כתב (ס"ק ד), פירש רש"ל וז"ל אינו מפליט לדם שבפנים, רצה לומר של צד פנימי של חיצון עצמו, ואף על פי שנמלח הפנימי. עכ"ל. ואף שהלשון אינו משמע כן, מכל מקום יש לחוש לדבריו להלכה. עוד כתב, ואינו דומה למה שפסק (יו"ד סט, ד, גבי עוף שלא נמלח מבפנים) דמותר בדיעבד כשנמלח מצד אחד, דהכא גרע טפי כיון דהמילוי שבפנים סתמו מכל צד. והש"ך כתב (ס"ק ד), דלא דמי, דהכא אין הפנימי נחשב כחתיכה אחת עם החיצון. וביאר הש"ך, דהכא נמי צריך למלוח לכתחלה החיצון מבפנים ומבחוץ והפנימי מכל צדדיו, ולהדיחם היטב, ולמלאותם. ובלאו הכי אסור לקדירה אפילו בדיעבד.

¹⁹ דלשון טפל לא משמע הכי (דמשמע דהיינו טיחה). ועוד, דבפשטידא לא אמרינן כבולעו כך פולטו, דחזינן דלא פלטי, שמקום מושבם יבש בתנור. תוספות. ולא שרינן ביה עד שימלח בשר כמליחת בישול, וישהה במלח כל צרכו, לא שנא סמידא, לא שנא חיוורתא, לא שנא שאר קימחא. אור זרוע בביאור דברי תוספות.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ובני מעיים שמשמין אותם בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה.

עופות שטפלן בסולת או בקמח: רוב ככל הראשונים הביאו דין זה. וכתב הרמב"ם "עופות שטפלן בבצק²⁰ וצלון, בין שלמין בין מחתכין: אם טפלן בסולת גסה - אפלו הסמיקה הטפלה, אוכל את הטפלה; מפני שהיא סולת גסה, מתפוררת ויוצא הדם. ואם טפלן בקמח חטין שלתתן: אם היתה הטפלה לבנה כמו הכסף - מתר לאכל ממנה; ואם לאו - אסורה. טפלן בשאר קמחין: אם האדימו - אסורין; ואם לא האדימו - מתרין." ורי"ף ורא"ש השמיטו הדין²¹. והשו"ע²² כתב דהשתא לא בקיאת במילתא, ויש לאסור בכל גוונא.

עופות מלוחים ומוכשרים שטפלם בבצק: ריב"ש ביאר בדעת הרמב"ם, שהסוגיא אף בעופות שהוכשרו במליחה²³. ודעת שאר ראשונים שאם העופות מוכשרים לקדירה, בכל גוונא אף טפילתן מותרת. והסוגיא מיירי בבשר שלא נמלח. וכן פסק השו"ע²⁴.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות מליחה, סי' עז)

א. עופות או גדיים שממלאים אותם בשר שלא נמלח, אם לצלי, מתר אפלו פיהם למעלה, ואפלו אם נמלח החיצון, דכמו שבולע דם המלואים כך פולטו. הגה: וכ"ש אם נמלח הפנימי ולא החיצון, דשרי (ד"ע לדעת אר"ך כלל ט'), דנורא משאב שאיב הדם מן החיצון ואינו נבלע בפנימי (ד"ע). ולקדירה אסור עד שימלח חיצון לבדו ופנימי לבדו, אבל אם לאחר שמלאו מלח החיצון, אינו מפליט דם שבפנימי.

וכל זה בדיעבד, אבל לכתחלה אין לעשות שום מליטה, רק אם נמלחו שניהם (אגור ומרדכי פכ"ה ורש"י). וכל זה מירי שאין במוליתא זו רק בשר או עשבים, אבל אם יש שם ביצים הנקראים, דינו כאלו נתבשל בקדירה (הגהת ש"ד בשם מהרי"ט ואר"ך וב"ז), ואפלו בדיעבד יש לאסור אם לא נמלחו שניהם. בשר שלא נמלח ולא הודח שנצלה עם בשר שנמלח והודח, מתר בדיעבד (שם). אבל לכתחלה אסור לצלות בשר שנמלח עם הבשר שלא נמלח, ואפלו הודח.

(יו"ד, הלכות מליחה, סי' עח)

א. הטופל בצק בעוף שלא נמלח, אף על גב דבגמרא מפליג בין סמידא לשאר קמחי ובין אסמיק ללא אסמיק, אנו השתא לא בקיאת במליתא, ובכל גוונא יש לאסור. אבל אם נמלח, ושהה כדי מליחה ואחר כך הודח, מתר בכל גוונא.

²⁰ כתב הב"י (סי' ע"ח) שנראה קצת מלשון הרמב"ם "עופות שטפלן בבצק" שמפרש עניין הטפילה כדעת התוספות.

²¹ כתב ב"י, ואפשר שהיו מפרשים דטפילא היינו כמו שפירשו התוספות ובזמנם לא היו נוהגים לצלות עופות בדרך זה לפיכך לא חשו לכתבו. כתוב בשבלי הלקט (ח"ב סי' יב, ד"ה ושאר קמחין) דאנו דלא קים לן השתא במיני קמחים הי סמידא והי חיותא ושאר קמחי, אי לא מלח לבישרא שיעור מליחה לקדירה, אסור. עכ"ל. ואפשר שמטעם זה השמיטוהו הרי"ף והרא"ש.

²² יו"ד ע"ח, מקורות - גאונים (אוצה"ג, התשובות, רב-רג). רמב"ם (מאכלות אסורות ויט). אור זרוע (ח"א, הל' בשר בחלב, סי' תסד).

²³ וכשיטתו גבי מולייתא, ראה לעיל. ומשום שלשיטתו אף לאחר מליחה והדחה והוכשר לקדירה, עדיין לא יצא כל דמו, וצריך גם חליטה. וכן ביאר המגיד משנה דבריו. אמנם ביארו, שאף לרמב"ם, רק הטפילה נאסרת. אבל העוף שבפנים מותר בכל עניין (אמנם הב"י מבאר, דאילו היה פשטיד"א גם העוף היה נאסר, אע"פ שהוא מלוח ומוכשר לקדירה, לפי הרמב"ם והגאונים, דהאי פשטיד"א כמבושל בתוך קדרה או קערה דמא, וכיון דבפשטיד"א ליכא מים רותחין כדי שיחלטוהו דייב דמא מהעוף ונבלע בפשטיד"א וחוזר העוף ובלע ממנו ומיהו אפשר דבכליפה סגי ליה). וכתב המגיד משנה: ואפשר שהוא סבור כן (גם) במולייתא שאינו נאסר העוף. אלא שיש לחלק, דמולייתא כל שהיא בקדירה, הרוטב מוליך הכל, ונאסר (גם העוף). וכן עיקר בדעתו.

²⁴ יו"ד ע"ח, מקורות - ראה לעיל. ריב"ש (שו"ת קסו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(יו"ד, הלכות מליחה, סי' עו)

- א. הצלי אין צריך מליחה, לפי שהאש שואב הדם שבו מעצמו. אבל אם דם אחר נטף על הצלי, אפלו אותו דם הוא צונן, לא אמרינן שהאש שואב, ואוסר ממנו כדי נטילה.
- ב. ... הגה: ויש אומרים דצלי בעי הדחה תחלה (רמב"ן) ויש אומרים דצריך גם כן קצת מליחה תחלה (רש"י). והמנהג להדיח תחלה וגם למלחו קצת כאשר נתחב בשפוד, וצולחו מיד קדם שיתמלא המלח דם (הגהות ש"ד).

סוגי בשר שיש בהם ריבוי דם

- (ע"ד ב') אומצא (חתיכת בשר שהאדימה), ביעי (ביצי זכר), ומיזרקי (ורידים שבצוואר), פליגי בה רב אחא ורבינא. בכל התורה כולה, רב אחא לחומרא, ורבינא לקולא, והלכתא כרבינא לקולא. לבר מהני תלת, דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא, והלכתא כרב אחא לקולא.
- (ומבאר) האי אומצא דאסמיק, חתכיה (במקום הדם), ומלחיה, אפילו לקדירה (לבשלה בקדירה) שרי (שהדם יצא). שפדיה בשפודא (צלחה בשפוד בתנור), שרי.
- אחתיה אגומרי (על גבי גחלים וצלחה) פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אסר. וחד שרי. מאן דאסר, (משום שחום הגחלים) מצמית צמית (ודמו נבלע בתוכו). ומאן דשרי, מישאב שאיב (שואב ממנו הדם).
- והלכתא: מישאב שאיב.
- וכן ביעי (ביצי זכר), חתכינהו ומלחינהו, אפילו לקדירה שריין. תלינהו בשפודא (וצלאם) שריין, מידב דייב (זב הדם מהם).
- אחתיהו אגומרי (וצלאם), פליגי ביה רב אחא ורבינא, חד אסר, וחד שרי. מאן דאסר, מצמית צמית (והדם נבלע בתוכם). ומאן דשרי מישאב שאיב (שואב את הדם מתוכם).
- וכן מיזרקי (ורידים הצואר), חתכיה ומלחיה, אפילו לקדירה שרי. תלייה בשפודא (את הבהמה וצלחה), בית השחיטה (מקום החיתוך בצואר) לתתאי (כלפי מטה), שרי, (משום שהדם) מידב דאיב (זב).
- אחתיה אגומרי, פליגי רב אחא ורבינא, חד אסר, וחד שרי. מאן דאסר מצמית צמית (והדם נבלע בתוכם). ומאן דשרי, מישאב שאיב (שואב הדם מתוכם).
- והלכתא: מישאב שאיב.

שיטות הראשונים

האי אומצא דאסמיק: פירשו רבינו גרשום, רבינו חננאל, רש"י, רמב"ן, ור"ן, חתיכת בשר אדומה, שניכר שנצרר דם בתוכה²⁵. ודעת בה"ג דמיירי בחתיכת בשר חי ששייה בחומץ. ואם שהתה עד שהאדימה, אסורה היא והחומץ; דכיון

²⁵. שנצרר בה הדם מחמת מכה, ואותו הדם מובלע ואינו יוצא אלא על ידי חיתוך ומליחה, דומיא דחוטי שהדם כנוס בהם. רמב"ן.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דאסמיק, פריש ליה דם לאבראי²⁶. ודעת רי"ד, רמב"ן, ורשב"א, שבדוגמא של בה"ג, בשר זה אין לו תקנה²⁷. והשו"ע²⁸ פסק כרוב המפרשים.

וכן ביעי: רש"י פירש ביצי זכר דאסמיק (מחמת מכה). וכתבו תוספות דבחינם פירש כן, דפירש רבינו חננאל דאיכא עלייהו קרמא (קרום), דאסור משום דמא²⁹. וכן פירשו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש. וכן נראה מדברי השו"ע³⁰.

הכשרה בצלייה בשפוד האם צריך חיתוך: דעת תוספות דאף לצלייה בעי חיתוך³¹. ודעת ראב"ד, רשב"א ורא"ש, דאומצא ביעי ומיזרק, לצלי, לא בעיא חתיכה ולא מליחה. וכן פסק השו"ע³².

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות דם, סי' סה)

א. יש חוטים שאסורים משום דם שבהם, כגון: חוטין שביד, ושבתך ושבתך תחתון שפצד הלשון מכאן ומכאן, ובלשון, ובצואר, וחוט הלב, וחוט העקץ, וחוט הדקין, שהם בתוך שמו הדקין כמו בית עקביש מסבין זה בזה. **הגה:** ונוהגין להסיר גם כן ג' חוטי ארץ אצל החזה מבפנים (א"ו הארץ) וכן נוטלין חוטין אחורי האזנים (סדר הנקור וארץ) ואינו אלא חמרא בעלמא (ד"ע).

וקרום שעל המוח שפצדקד וקרום שעל הביצים. ומליחה לא מהני בהו, אם לא שיחתכם תחלה וחתוך לתחת (ר"ן בשם הראב"ד ורשב"א בת"ה וטור סי' ס"ו בשם יש גאונים). ואחר כך ימלחם. והני מלי לבשלם בקדרה, אבל לצלי אינם צריכים לא חתיכה ולא מליחה, משום דנורא משאב שאיב ויש מי שאומר דדוקא כשפני החוטין על פני האש, אבל אם הם מבליעים בתוך הפשר אין האש שואב אלא אם כן יחתכם (רשב"א וע"ל סימן ס"ז בבית יוסף).

הגה: ואם לא נטלן ובשלם בלא חתיכה צריך ששים נגד כל החוטין (רשב"א) ובצלי סגי בקליפה (הג' אשר"י והגהות ש"ד בשם מהרא"י סי' ל"ג) ועין לעיל סימן כ"ב.

ד. ביצי זכר, כל זמן שלא היה לו שלשים יום, מתרים לקדרה בלא קליפה, אפלו אם יש בהם כמו חוטין אדמים. ואם היה לו שלשים יום, אם יש בהם כמו חוטין אדמים אסורין לקדרה בלא קליפה, אבל לצלי מתרים...

(יו"ד, הלכות דם, סי' סז)

ד. נצרך הדם מחמת מכה, אסור לבשלו עד שיחתך המקום וימלחנו יפה, אבל מתר לצלותו בין בשפוד בין על גבי גחלים, אפלו בלא חתוך ומליחה.

²⁶ ותקנתה, לצלותה בשפוד, או אם רוצה לבשלה, לחותכה ולמולחה. והקשה הרמב"ן איך מותר, למה לא נאסר לעולם, דהא אמרת דפריש ליה דם לאבראי ובלעו איהו (כלומר החומץ הפליט את הדם, וחזר ונבלע בחתיכה)! וכתב, ואפשר שאין החומץ מבשל בו דם לעולם, והאי דאסמיק משום דלא פלט כל דמו ולא אצמית לגמרי בגויה, אלא נצרר הדם ולא יצא כולו לחוץ, וכיון שנצרר הדם אינו יוצא במליחה לחודה. ומיהו בחיתוך ומליחה שרי, שלא נתבשל בו דמו בחומץ. עוד כתב רמב"ן, ולא בשחלטו בחומץ רותח, אלא בחומץ צונן שרה אותו. ואע"פ שאמרנו (צ"ב) כבוש הרי הוא כמבושל, בכבוש שכבשו בתבלין וחומץ הוא. וסיים רמב"ן: ואינו מקובל על הלב.

²⁷ שכיון שבלע הבשר את דמו שפלט, ונאסר, שוב אינו נותר אפילו על ידי צלי, שאין לך דבר שנאסר ויחזור ויותר. רי"ד.

²⁸ יו"ד סז, ד. ובדעת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות ויג), נחלקו המפרשים, ראה מגיד משנה וכסף משנה.

²⁹ כדאמרינן בגיד הנשה (חולין צ"ג א') חמישה קרמי הוו, דביעי כו' משום דמא.

³⁰ יו"ד סה, א. מקורות: תוספות (ד"ה וכן). רי"ף (חולין לא ב בדפיו). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות ויג). רא"ש (חולין ז, יא).

³¹ מדאמרינן בסוגיא התם (חולין צ"ג א'), חתכיה ומליחה אפילו לקדרה שפיר דמי, מכלל דעד השתא משמע דלא הוה מיירי לקדרה אלא לצלי ואפילו הכי קאמר דאסור לפי שלא חתכה. עיי"ש.

³² יו"ד סה, א; יו"ד סז, ד.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הגה: ויש אומרים דמשום זה יש להחמיר לקלף בית השחיטה או לחתוך באותו בשר קדם מליחה, הואיל ונצרך שם הדם בשעת שחיטה (א"ר קלל א' וכל בו).

חומץ שחלטו בו בשר

(ע"ד ב') האי אומצא דאסמיק, חלייה אסיר³³.

לא אסמיק, חלייה שרי. רבינא אמר: אפילו לא אסמיק נמי חלייה אסיר, אי אפשר דלית בה שורייקי דמא (לא ייתכן שלא יהיה במוהל חוטים של דם).

אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי: אבא, מגמע ליה גמועי (להווא חלא). איכא דאמרי: רב אשי גופיה מגמע ליה גמועי.

אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי: אבא, האי חלא דחליט ביה (צלי להוציא דמו) חדא זימנא, תו לא תאני חליט ביה (לפי שאין בו כוח עוד).

(ומקשה) מאי שנא מחלא מתמהא (חלש מטבעו), דחלטין ביה?

(ומתריץ) התם איתיה לקיוהא דפירא בעיניה (טעם הפרי עומד בו, שלא הוציאו ממנו כלום. ואע"פ שהוחלש מאליו ונתקלקל טעמו מוציא דם, שכוחו בקרבו). הכא, ליתא לקיוהא דפירא בעינא (שבלעו צלי הראשון).

שיטות הראשונים

האי אומצא דאסמיק, באיזה מקרה מדובר: דעת רבינו חננאל ורשב"א, דהיינו אומצא דאסמיק דלעיל, חתיכת בשר שנצרך בה דם, שנתנוה בחומץ. ודעת בה"ג, וכן פירש רא"ש בשם ריב"א, דמיירי בבשר חי שנתנוה לתוך חומץ³⁴.

האי אומצא דאסמיק, חלייה אסיר: דעת רוב ככל הראשונים שגם הבשר וגם החומץ נאסרים. ודעת רש"י, שהבשר מותר, וחלייה אסור³⁵. והשו"ע³⁶ פסק כרוב הראשונים.

חומץ שחלטו בו אומצא דלא אסמיק: כתב רבינו חננאל, וקיימא לן כרבינא, ולחומרא. דהיינו, לא אסמיק נמי חלייה אסיר. ודעת רי"ף ורא"ש שאין הלכה כרבינא, אלא לא אסמיק, הוא וחלייה שרי. וכן כתב הרמב"ם "ואם חָלְטוּ (בשר החי)

³³ חלייה - מוהל היוצא ממנו כשחותכו. לישנא אחרינא: שחולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו, ודמו נסחט לתוכו. ורב אחא קאמר לה, דמיקל, ובחלייה מודי דאסיר. רש"י.

³⁴ וכן דרכו, אם אינו שוהה בתוכה עד דאסמיק, צמית ליה חלא ולא מפליט מיד. וכי משהי ליה בגויה עד דאסמיק הבשר, נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו. הוא וחלייה אסור, כי חוזר הדם ונבלע בתוכו. רא"ש.

³⁵ פירש רש"י: חלייה - מוהל היוצא ממנו כשחותכו. לישנא אחרינא: שחולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו, ודמו נסחט לתוכו. והביא הרא"ש פירוש הראשון, וכתב: ולא נהירא! דהכי דמי? אי דנצלה כל צרכו, למה יהיה המוהל אסור, הא אמר דעל ידי חתיכה ומליחה אף לקדירה שרי! ופליטה דמילחא לא עדיפא מפליטת צלי, דאדרבה גריע טפי, שנהגו לבשל הכבד אחר צלייה ולא אחר מליחה. ואם לא נצלה כל צרכו, היכי בעי למימר שהוא מותר (כל זמן שלא נפלט דמו)? עיי"ש. ועל לשון אחר שפירש רש"י, הקשה הרא"ש, דאי חלייה אסור איהו נמי אסור לפי שחוזר ונבלע בו כדאמרין פרק כל הבשר (ק"א א') גבי כבד דחלטו ליה בחלא, סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור. אמר ליה: אי חלייה אסור, איהו נמי אסור. עיי"ש.

³⁶ יו"ד סז,ה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בחמץ - מתר לאכלו כשהוא חי. ומתר לשתות החמץ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא דם. וכן פסק השו"ע³⁷.
חליטת בשר בחומץ בזמן הזה: לגבי חליטת כבד, כתב הטור בשם הגאונים, שאין אנו בקיאים בחליטה, הלכך אין להתירו בחליטה. ובין בחליטת מים רותחין, בין בחליטת חומץ³⁸. אמנם לגבי חליטת בשר כתבו הפוסקים, בשר שחלטו בחומץ שרי³⁹. ורבינו ירוחם כתב בשם רב עמרם גאון, שאין לחלוט (גם בשר) בזמן הזה, כי אין אנו בקיאים בחליטה. וכן פסק הרמ"א⁴⁰. והוסיף, דמכל מקום בדיעבד מותר.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות דם, סי' סז)

- ה. בשר שלא נמלח, ונתנהו בחמץ כדי להצמית דמו בתוכו, אם נתאדם הבשר זהו סימן שנגעק הדם ממקומו, והחמץ אסור וגם הבשר אסור לאכלו חי, ואין לו היתר אלא בצלי. ואם לקדרה, צריך חתיכה ומליחה, ואם לא נתאדם הבשר, החמץ מתר וגם הבשר מתר לאכלו חי.
- ו. חמץ שנתנו בו בשר פעם אחת להצמיתו, לא יצמית בו בשר פעם אחרת מפני שכבר תשש כחו. אבל כל שלא חלטו בו כלל, מתר לחלט בו אף על פי שאינו חזק. הגה: יש אומרים בזמן הזה אין בקיאים בחליטה ואסור לצמת בחמץ (רבינו ירוחם כן כתב בית יוסף בשמו), וכן נוהגין במדינות אלו שאין מצמייתין בשר בחמץ קדם מליחה, ואין לשנות. ומכל מקום בדיעבד, מתר. ועין לקמן סימן ע"ג.

³⁷ יו"ד סז,ה. מקורות - רבינו חננאל (פסחים ע"ה א'). רי"ף (חולין לא ב בדפיו). רא"ש (חולין ז,יב). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות, ו,יב).

³⁸ והקשה הב"י (עגב) דבשלמא בחליטת רותחין איכא למיגזר שמא לא יהיו רותחין יפה יפה, אבל בחליטת חומץ ליכא למיחש שמא יבואו לחלוט בחומץ שאינו חזק, דאע"פ שאינו חזק הוי שפיר חליטה, כדאיתא בפרק כיצד צולין (פסחים ע"ד ב')! וכתב, שמא יש לומר שמאחר ששתי החליטות היו מתירות הכבד, כיון שבאו לגזור באחת מהן לא ראו לחלוק בגזירתן, ולפיכך גזרו שלא יחלטו, ולא חילקו בין חליטת חומץ לחליטת רותחין.

³⁹ וביאר הב"י (עגב), דבשאר בשר לא גזרו על חליטתו בחומץ, דהא בכבד לא נחתי למיגזר בחליטת חומץ אלא משום דהוו בעו למגזר בחליטת רותחין, אבל בבשר שלא הזכר בו חליטה אלא בחומץ, לא גזרו בו כלל.

⁴⁰ יו"ד סז,ו (וראה ש"ך, יו"ד עג, ס"ק י). מקורות - רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב טו, ח"ה). טור (יו"ד עגב).